

Prestrukturiranje sistemskih bank EMU v primerjavi s Slovenijo

*France Arhar in Matej Tomec**

RESTRUCTURING OF SYSTEMIC BANKS IN EMU COMPARED TO SLOVENIA

Restructuring activities of most systemic banks in the EMU area have been carried out during the crisis to a satisfactory level. Both commercial and investment banks are faced with the challenges of consolidation, which is mainly based on the reduction of risky activities and interbank business, the ability to obtain new capital, deleveraging and cost control. In the case of the two largest Slovenian banks, we can see a very different picture, as the restructuring of these banks is in the early stages. Persisting problems of rising bad loans, poor corporate governance, problems in meeting capital requirements and reducing the amount of credit available are still present. Slovenian banks need a quick and effective consolidation, changes in lending policy, and especially privatisation.

JEL G01 G21

O dvisnost gospodarstva od bančnega sektorja in njegova velikost še poudarita nujnost hitrega in učinkovitega prestrukturiranja bank v času krize. Na agregatni ravni ni moč zaslediti večjega obsega konsolidacije v času krize, ki pa je vendarle bolj prisotna v sistemskih bankah, tudi zaradi njihovega statusa. Različnost poslovnih modelov ter sposobnosti upravljanja s tveganji je med bankami precejšnja, vendar so se v času krize tako investicijsko kot tudi komercialno usmerjene banke soočile z velikimi težavami.

Uvod

Najpomembnejše aktivnosti prestrukturiranja sistemskih bank so sanacija slabega portfelja, razdolževanje, povrnitev stabilnosti in zaupanja ter donosnost, ki je v času krize upadla. V nasprotju z večino sistemskih bank EMU sta največji slovenski banki šele začeli aktivnosti prestrukturiranja. Problem slovenskih sistemskih bank je izjemno slabo upravljanje s tveganji v predkriznih časih, prehitra rast kreditiranja, slabo korporativno upravljanje in prevelik vpliv države kot prevladujočega lastnika. Prav tako poteka konsolidacija bank prepočasi in premalo učinkovito, kar se kaže predvsem v upadanju kreditne aktivnosti in negativnem vplivu na gospodarstvo. V luči teh problemov smo izpostavili nekaj nujnih korakov. Treba bi bilo spremeniti politiko kreditiranja, in sicer večje prakticiranje fiksnih obrestnih mer (sedaj se uporabljajo večinoma gibljive obrestne mere), saj so zaradi fiksnih pasivnih obrestnih mer in nizkega euribora obrestne mere negativne. Prav tako bi morali hitro ter učinkovito konsolidirati slovenski bančni sistem. Eden ključnih tovrstnih ukrepov je Družba za upravljanje slabih terjatev, ki mora delovati transparentno, hitro in pošteno.

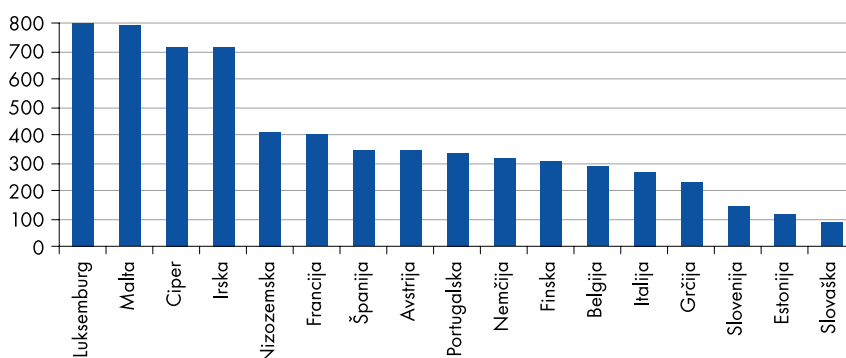
* Dr. France Arhar, direktor Združenja bank Slovenije, in Matej Tomec, univ. dipl. ekon., doktorski študent, Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.

Po končani konsolidaciji je srednje-ročno najpomembnejši korak prav gotovo privatizacija največjih bank, saj je to edina garancija, da se problemi s tako negativnim vplivom na državni proračun in gospodarstvo ne ponovijo tudi v prihodnje. V prvem delu poglavja na kratko predstavljamo bančni sistem EMU ter značilnosti sistemske pomembnih bank. V drugem poglavju pa aktivnosti prestrukturiranja sistemskih bank v primerjavi z dvema največjima slovenskima bankama. Zadnje poglavje je namenjeno predstavitvi nekaterih izzivov, s katerimi se bo soočil slovenski bančni sektor in še posebej večje banke v prihodnje.

Bančni sistem EMU v času krize

Izjemna pomembnost bančnega sektorja v EMU se kaže v njegovi velikosti, ki je ob koncu leta 2012 obsegala 33 tisoč milijard €, kar je 345 % BDP EMU. Nizke obrestne mere, številne kompleksne finančne inovacije in visoka kreditna aktivnost so omogočile tako hitro rast bančnega sektorja, predvsem v letih pred nastankom finančne in gospodarske krize. Bančno financiranje je najpomembnejši vir financiranja v EMU, drugače kot npr. v ZDA, kjer so finančni trgi bolj razviti in sta sposobnost ter zmožnost realnega sektorja širši. To velja predvsem za številne večje korporacije, ki se lahko po ugodnih obrestnih merah same financirajo na trgu in niso toliko izpostavljene bančnemu financiranju ter tveganjem, ki jih tovrstna odvisnost prinaša. Finančna in gospodarska kriza leta 2008 je razkrila številne pomanjkljivosti v bančnih modelih v času pred krizo, ki sedaj ogrožajo stabilnost in zaupanje v celoten bančni sistem. Številne banke so rasle prehitro in na napačnih temeljih. Liikanen et al., (2012) so izpostavili problem izrazi-

Slika 1: Bilančna vsota držav EMU v % nacionalnega BDP v letu 2012

Vir: ECB podatki in IMF podatki

*Bilančna vsota v Luksemburgu znaša 2.180 % nacionalnega BDP.

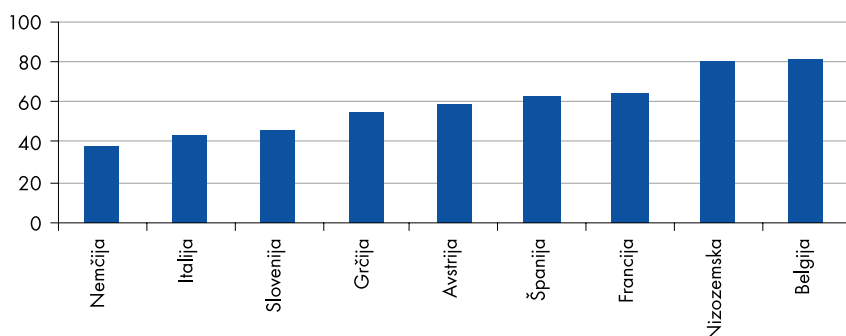
Številne evropske banke so rasle prehitro in na napačnih temeljih.

ttega povečanja investicijskih aktivnosti, ki ni imelo podpore v depozitih in je bilo izpostavljeno (pre)velikemu tveganju (kompleksne finančne inovacije) ter preveliki odvisnosti od kratkoročnega financiranja na trgu (predvsem medbančnega financiranja) in s tem povečanja bančne integracije in sistemskega tveganja. V času krize se je pokazalo, da banke z večjimi neobrestnimi prihodki (prihodki iz investicijskega bančništva in tržnih aktivnosti) predstavljajo večje sistemske tveganje kot banke, ki so bolj usmerjene v tradicionalno bančništvo (Brunnermeier et al., 2012). Investicijske banke so bile v času krize prisiljene k obširnejšemu prestrukturiranju in razdolževanju, saj so bili investicijski portfelji v času krize najhitreje in najmočnejše na udaru (npr. britanska Royal Bank

of Scotland). Kljub temu pa številni primeri komercialno usmerjenih bank prikazujejo, da so se tudi tovrstne banke soočale z velikimi težavami, predvsem v obliki naraščajočih slabih posojil (npr. italijanska UniCredit, slovenska NLB).

Zaradi neustreznega upravljanja s tveganji in slabših gospodarskih razmer v državah EMU (število stečajev in prisilnih poravnjav se je v času krize zelo povečalo) so bile banke primorane opraviti večje odpise in slabitve, ki so negativno vplivali na zaupanje in kapitalsko ustreznost. Izguba zaupanja je zmanjšala obseg depozitov v bolj tveganih bankah in povzročila zastoj v medbančnem financiranju, od katerega so bile banke preveč odvisne. Prevelika izpostavljenost medbančnemu tveganju se je v času krize pokazala kot zelo tvegana in predstavlja resno grožnjo globalni finančni stabilnosti (Ahrend in Goujard, 2012). Kljub splošnemu nezaupanju na trgu so se pojavile pomembne razlike pri dostopu do medbančnega financiranja med bolj stabilnimi (zdravimi) in manj stabilnimi bančnimi sistemi (Tintchev, 2013). Posledica tega so bili nestandardni ukrepi ECB, ki so povrnili likvidnost na trgu ter preprečili hujše posledice. Negotovost in slabšanje kapitalske ustreznosti sta zmanjšali obseg kreditne aktivnosti in povzročile t. i.

Slika 2: Tržna koncentracija v bančnem sistemu – bilančna vsota 3 največjih bank glede na nacionalno bilančno vsoto v letu 2012 (v %)

Vir: Bankscope in ECB podatki.

kreditni krč. Na eni strani se je zaradi prevelike zadolženosti realnega sektorja zmanjšalo povpraševanje po kreditiranju, na drugi strani pa so bile banke zaradi ostrejših kapital-skih zahtev (s strani evropskega bančnega regulatorja) prisiljene zaostri pogoje kreditiranja ter tako zmanjšati kreditno aktivnost (Valencia, 2008). Pomanjkanje kapitala obstoječih lastnikov in nizka donosnost kapitala (ROE), ki se je v času krize izrazito zmanjšala, sta bankam predstavljala velik izziv pri pridobitvi novega kapitala. Kljub nizkim cenam delnic (cena delnice se je npr. pri Société Générale od leta 2007 znižala za več kot 72 %) so investitorji oklevali

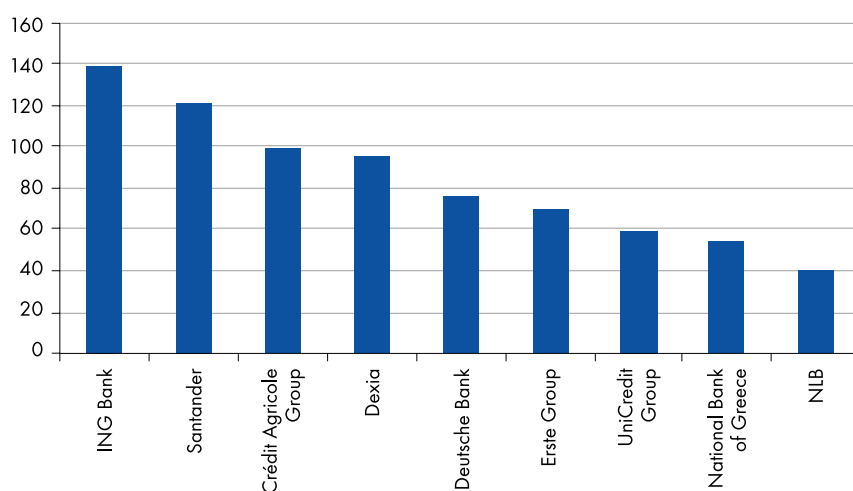
pri nakupu bančnih delnic, saj so imeli številni alternativni vrednostni papirji zagotovljene višje donose in so bili predvsem varnejši (npr. države obveznice).

Dobršen del bančnega sektorja je bil tako odvisen od državne pomoči, ki je od začetka krize do konca leta 2011 v EU znašala 1600 milijard € (12,8 % BDP EU). Jamstva so znašala 1.085 milijard €, dokapitalizacije 322 milijard €, oslabiljena sredstva 120 milijard € in likvidnostni ukrepi 89 milijard €. Države so finančnemu sektorju pomagale tudi posredno, in sicer v obliki državnih pomoči realnemu sektorju. Tovrstna pomoč je od začetka krize do konca leta

2011 znašala 83 milijard € (Evropska komisija, 2012). Države so tako pomagale podjetjem v gospodarstvu, katerih bankrot bi negativno vplival na bilance bank v obliki novih oslabitev in odpisov ter posledično povzročil še večji pritisk na kapital-sko ustreznost (v ZDA npr. AIG, v EMU npr. francoski Peugeot).

Posebna pozornost je (bila) namenjena sistemskim bankam, saj bi propad le-teh lahko povzročil hujše negativne posledice za celoten nacionalni finančni sistem. Sistemske banke so najpogostejše opredeljene po svoji bilančni vsoti, vendar spadajo med takšne tudi banke, ki lahko zaradi medsebojne povezanosti, kompleksnosti in (ne)nadomestljivosti finančne infrastrukture pomembno vplivajo na celoten finančni sistem. Med sistemsko pomembne banke bi lahko uvrstili banke, ki so uvrščene v kriterije nadzora ECB v prihajajoči bančni uniji. Med sistemsko pomembne banke bi tako uvrstili banke, katerih bilančna vsota presega 20 % nacionalnega BDP, banke z več kot 30 milijardami € bilančne vsote oz. vsaj tri največje banke v državi. V primerjavi izbranih držav EMU lahko vidimo precej različne stopnje tržne koncentracije v bančnem sistemu. V državah, kjer imajo največje tri banke zelo veliko stopnjo tržnega deleža, so z vidika nacionalne sistemske pomembnosti tovrstne banke še toliko bolj zavarovane pred morebitnim propadom. V Sloveniji in Nemčiji je v ospredju še velikost največje banke v državi. Medtem ko je razlika med največjo banko in preostalima dvema v drugih izbranih državah manjša (manj kot enkrat večja), je v Nemčiji največja banka Deutsche Bank po bilančni vsoti kar 2,17-krat večja kot druga največja nemška banka. V Sloveniji je največja banka NLB 1,69-krat večja kot druga največja banka v državi. V nasprotju z največjo slovensko banko Deutsche Bank

Slika 3: Bilančna vsota največjih bank v državah EMU glede na nacionalni BDP v letu 2012 (v %)

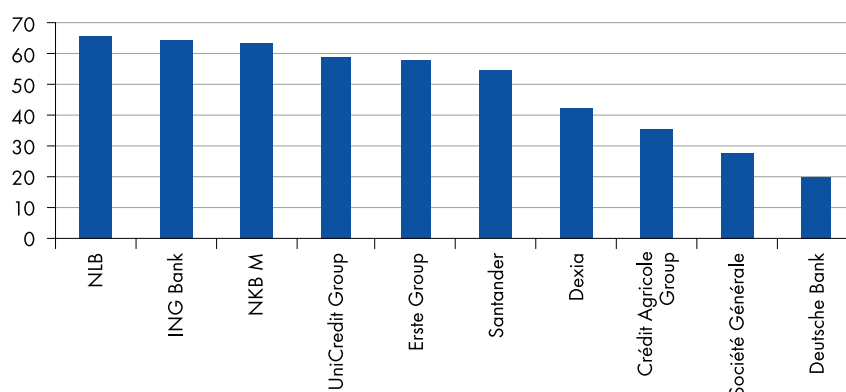
Vir: Bankscope; IMF podatki.

kljub tako veliki razliki ne predstavlja problema, saj je banka v relativno dobrem stanju zaradi obsežnih aktivnosti prestrukturiranja ter dobrega gospodarskega okolja v Nemčiji. V Sloveniji je situacija povsem drugačna, ker slabe gospodarske razmere, slabo korporativno upravljanje in nezmožnost prevladujočega lastnika za hitro ter učinkovito konsolidacijo predstavljajo še posebno velik problem. V prihodnje bo tudi zaradi posebnosti in majhnosti slovenskega gospodarstva treba zmanjšati razlike med bankami, s tem normalizirati bančni sektor in ga približati evropski strukturi. Ali z nadaljnjim krčenjem največje banke ali s krepitvijo drugih dveh bank (ali kakšne nove). Sistemske banke uživajo zaradi svojega statusa določene konkurenčne prednosti, predvsem v nižjih stroških financiranja, saj veljajo za manj tvegane, ker bodo (oz. so bile) v primeru težav deležne državne pomoči (Demirgüç-Kunt in Huizinga, 2010). V številnih državah se je v času krize pojavil problem prevelikih bank za reševanje, saj se tudi države soočajo s težavami financiranja. Spirala med bankami in državami je v zadnjih letih v EMU še posebej prisotna, zato je treba sprejeti nadaljnje ukrepe, ki naj bi rešili dano situacijo in preprečili nastanek podobnih problemov v prihodnje. Eden izmed ključnih tovrstnih ukrepov je prihajajoča bančna unija.

Aktivnosti prestrukturiranja v času krize

Prestrukturiranje bančnega sektorja v EMU je bilo od začetka krize do sedaj zelo omejeno. Nekatere države so predstavile reforme za sanacijo in prestrukturiranje svojega bančnega sistema, vendar na agregatni ravni do sedaj ni moč zaslediti večjega napredka. Čeprav lahko zaznamo zastoj rasti pri večini bank, se bilančna vsota bank v času krize ni bistve-

Slika 4: Delež posojil glede na bilančno vsoto v letu 2012 (v %)

Vir: Bankscope.

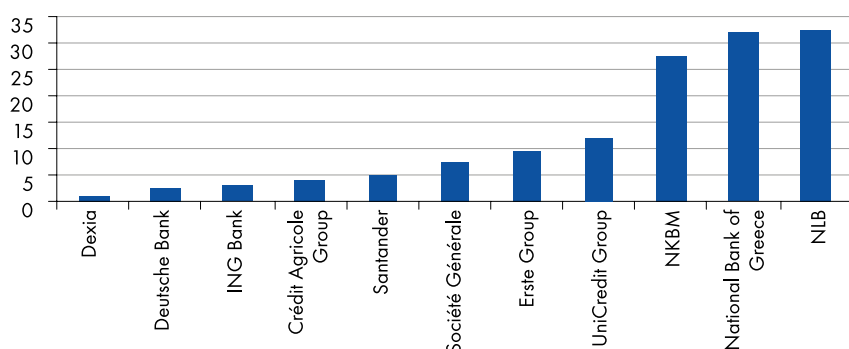
Državna pomoč bankam je do konca leta 2011 v EU znašala 1600 milijard evrov.

no spremenila. Na obseg aktivnosti prestrukturiranja vplivajo poslovni modeli bank pred nastankom krize ter zmožnost hitrega reagiranja na spremenjeno gospodarsko okolje v času krize. Hitrost prestrukturiranja je močno odvisna od vpliva okolja, v katerem banke poslujejo, ter finančne sposobnosti lastnikov za hitro ter učinkovito prestrukturiranje. Po petih letih finančne in gospodarske krize številne banke še vedno niso zaključile procesa prestrukturiranja in razdolževanja v zadostnem obsegu, kar je za obstoj, zdravo rast in uspešno poslovanje nujno potrebno. Posledice so vidne v zastoji oz. zmanjšanju kreditnih aktivnosti predvsem za majhna in srednja podjetja. Pri večjih sistemskih bankah lahko zaznamo večje aktivnosti prestrukturiranja kot pri manjših bankah. To je posledica številnih pritiskov, ki so jih te banke deležne zaradi svojega sta-

tusa, tako s strani evropske komisije (banke, ki so bile deležne državne pomoči), evropskega bančnega regulatorja EBA (z zviševanjem zahtevane kapitalske stopnje), držav, v katerih poslujejo (da povečajo obseg kreditiranja in pomagajo gospodarstvu) in nenazadnje tudi lastnikov, ki zahtevajo večje donose. Na hitrost prestrukturiranja so pomembno vplivali tudi ECB s likvidnostnimi ukrepi ter državne pomoči, ki so bankam omogočile daljše časovno obdobje konsolidacije. Najpomembnejši cilj prestrukturiranja bank je zmanjšati obseg poslovanja z bolj tveganimi finančnimi instrumenti in preveliko odvisnost od medbančnega financiranja, ki se je v času krize izkazala za zelo negotovo. Namen tega je povrniti stabilnost in zaupanje v bančni sistem ter zmanjšati tveganje sistemske problematike.

Večina sistemskih bank spada v kategorijo t. i. univerzalnih bank, saj ponujajo zelo širok nabor bančnih storitev. Kljub temu pa so poslovni modeli sistemskih bank precej različni.

Pri investicijskih bankah, kot sta npr. Deutsche Bank in Société Générale, predstavljajo velik del poslovanja izvedeni finančni instrumenti ter druge tržne aktivnosti. Investicijske aktivnosti bank so v predkriznem času postale zanimivejše zaradi visokih donosov in slabe regulacije na tem

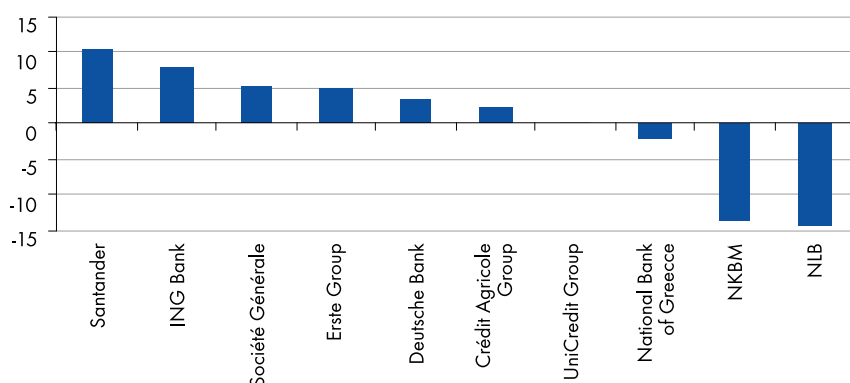
Slika 5: Delež slabih posojil v bruto posojilih v letu 2012 (v %)

Vir: *Bankscope*.

področju. Številne finančne inovacije so bankam omogočile ustvarjati nova posojila ter tako pridobiti dodatno likvidnost in sprostiti omejitve v kapitalskih zahtevah. Bančne bilance pogosto niso primerno ocenile tovrstnih tveganj, saj so bile tržne vrednosti velikokrat precej nižje kot knjigovodske vrednosti, po katerih banke vrednotijo sredstva. Aktivnosti prestrukturiranja bank so večinoma usmerjene v zmanjševanje tovrstnega poslovanja, ki se je izkazalo kot zelo tvegano in je bankam povzročilo velike izgube. Pri investicijskih bankah lahko v času krize zaznamo izrazito zmanjšanje deleža neobrestnih prihodkov v vseh prihodkih (npr. Crédit Agricole za 46,7 %, Deutsche Bank za 25,3 %). Banke so neobrestne prihodke večinoma nadomestile z obrestnimi prihodki, z usmeritvijo v komercialno bančništvo, ki je ponavadi manj

tvegano od investicijskega. Kljub večji negotovosti investicijskih bank pa lahko v času krize zaznamo primerljive težave tudi v komercialnih bankah, torej bankah, katerih večji del poslovanja temelji na zbiranju depozitov in dajanju posojil. Številne komercialne banke v EMU se soočajo z naraščajočim deležem slabih terjatev, ki so posledica neustreznega upravljanja s tveganji in slabih gospodarskih razmer, ki še dodatno poslabšujejo posojilni portfelj. Delež slabih posojil je še posebej zaskrbljujoč v dveh največjih slovenskih bankah. Medtem ko se je delež slabih posojil pri večini bank v času krize povečal za nekaj odstotnih točk, se je delež tovrstnih posojil od leta 2007 v NKBM povečal za 22,67 odstotne točke in v NLB za 29,82 odstotne točke. Ti dve banki lahko uvrstimo v skupino

bank z npr. grško največjo banko, kjer je zaradi slabih gospodarskih razmer delež slabih posojil izrazito narasel in obsega okrog 30 % bruto posojil. Tolikšen obseg slabih posojil nam jasno prikaže izrazito slabo upravljanje s tveganji v času pred krizo. Delno lahko vzroke pripišemo slabim gospodarskim razmeram, vendar le-te niso toliko slabše, kot je povprečje v EMU. Vzroke gre tako iskati predvsem v pomanjkanju učinkovitega korporativnega upravljanja bank in prevelikem vplivu države kot pomembnega lastnika. Prav tako je vzrok neučinkovita sanacija slabega posojilnega portfelja, predvsem zaradi prepočasnih in premajhnih dokapitalizacij, ki bankama niso omogočile ustreznih rešitev, saj so se soočile s kapitalskimi omejitvami. Evropski bančni regulator je v času krize zvišal zahtevano kapitalsko ustreznost za vse banke EMU z namenom povečanja varnosti in stabilnosti. Pri sistemskih bankah je zahtevana kapitalaska ustreznost še višja, in sicer 9 % najkakovostnejšega kapitala Core Tier 1. Čeprav je bilo določeno relativno dolgo časovno obdobje za doseg zahtevane stopnje, so številne banke te zahteve že dosegle. Tako so večinoma ohranile zaupanje komitentov, saj bi se lahko v nasprotnem primeru soočile z zmanjšanjem depozitov in obsegom poslovanja. Kljub temu je pridobitev svežega kapitala za marsikatero banko predstavljala velik izziv (spomnimo na probleme banke UniCredit pri 8 milijardah evrov visoki dokapitalizaciji v letih 2011/2012). Slaba donosnost glede na tveganost naložbe in pomanjkanje kapitala sta pglavitna razloga, ki sta odvrnila investitorje v nakup delnic bank. Obstoječi lastniki velikokrat niso bili sposobni oz. niso želeli dokapitalizirati bank, saj je bila donosnost kapitala prenizka. V predkriznih časih je ROE dosegal 15, tudi nad 20 %, medtem ko je bila povprečna donosnost v

Slika 6: Povprečen donos na kapital (ROE) v času krize (v %)

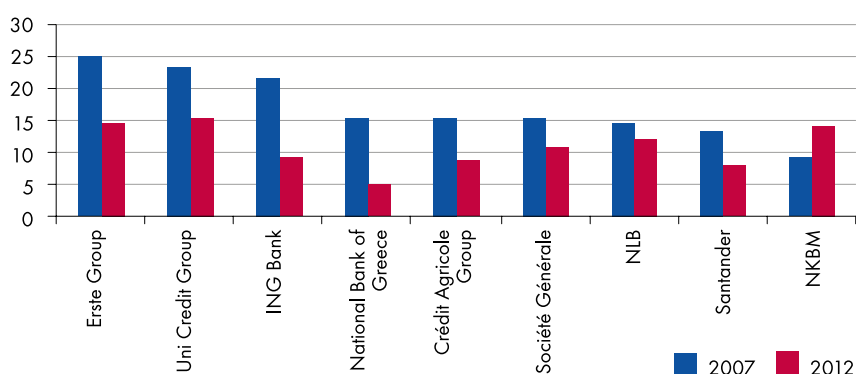
Vir: *Bankscope*.

času krize bistveno nižja.

Pri tovrstnih stopnjah donosnosti in negotovosti v bančnem sistemu so investitorji (predvsem institucionalni) raje posegali po bolj donosnih in manj tveганиh investicijah (npr. obveznice korporacij in držav). Kljub nizkim cenam delnic bank, ki so pri večini bank upadle za več deset odstotkov, so bili investitorji skeptični do tovrstnih investicij. Tržna kapitalizacija je v času krize padla na zelo nizke ravni, npr. pri UniCredit banki za več kot 70 %, pri Crédit Agricole za več kot 60 %. Pri nekaterih bankah lahko sicer že zaznamo pozitivno rast delnic, ki nakazuje, da so te banke že v večjem obsegu prestrukturirale svoje portfelje ter tako spet postale zanimivejše za investitorje. Zaradi problemov pri pridobitvi svežega kapitala v obliki dokapitalizacij so se banke bolj posluževale t. i. instrumenta bail-in oz. pridobitve kapitala s konvertibilnimi obveznicami. Značilnost konvertibilnih obveznic je, da banka takoj dobi potreben kapital (katerega kvaliteta zadostuje kriterijem regulatorja), ki pa se konvertira v delnice po vnaprej določenih kriterijih. Največkrat uporabljeni kriterij je zmanjšanje kapitalske stopnje pod določeno mejo. Investitorji konvertibilnih obveznic v tem primeru postanejo lastniki delnic, če pa pogoji za konverzijo niso izpolnjeni, pa se konvertibilne obveznice štejejo kot navadne obveznice (npr. obveznice CoCo). Bail-in je v času krize pogosto uporabljen instrument pridobitve svežega kapitala pri bankah in ima pozitivne posledice, saj lahko ublaži sistemska tveganja povezana z nenadzorovanimi stečaji in zmanjša pritisk razdolževanja (Zhou et al., 2012).

Koncept bail-in bi bil lahko v prihodnje uporabljen ne samo pri lastnikih obveznic, pač pa tudi pri imetnikih depozitov nad vrednostjo 100.000 €. Tovrstna konverzija je bila uporabljena na Cipru, kjer

Slika 7: Medbančno poslovanje v % bilančne vsote

Vir: Bankscope.

so imetnikom depozitov v lastniški delež konvertirali tolikšno vrednost depozitov, kolikor so potrebovali za pokritje izgub. Če bodo v prihodnje mogoče tovrstne konverzije, je treba vnaprej postaviti veliko bolj jasna in pregledna pravila, da se bo natančno vedelo, kakšni so pogoji in kakšno je tveganje. Prav tako bi bilo treba v tem primeru razmisliti o večjem sodelovanju upnikov pri nadzoru in upravljanju banke. Ena izmed možnosti je zagotovljeno mesto v nadzornem svetu banke, kjer bi lahko upniki v določenem odstotku tudi glasovali. Torej sprejeti bi bilo treba zaveze za nominacijo upnikov v nadzorni svet, saj bi bili ti sedaj v veliko bolj tveganem položaju v primeru težav banke.

Večji del aktivnosti prestrukturiranja bank je bil prav tako usmerjen v zmanjšanje medbančnih aktivnosti in učinkovitejše obvladovanje stroškov. Financiranje investicijskih in tudi posojilnih aktivnosti bank je pretežno temeljilo na kratkoročnem zadolževanju na trgu, predvsem na medbančnih trgih, ki pa so se v času krize izkazali kot zelo negotovi. V kriznih časih se je zaupanje izrazilo zmanjšalo in predvsem manjše banke so izgubile (ali je bil le-ta zelo omejen) dostop do finančnih in medbančnih trgov. Tako lahko pri večini bank zaznamo zmanjšanje medbančnega poslovanja v času krize. Na zmanjšanje medbančnega

poslovanja je poleg negotovosti pomembno vplivala Evropska centralna banka z nestandardnimi ukrepi, ki jih je uporabila v času krize. Predvsem triletna operacije refinanciranja po zelo ugodni obrestni meri v decembru leta 2011 in v februarju leta 2012 so izrazito pripomogle k zmanjšanju negotovosti in povečanju likvidnosti v bančnem sistemu. Banke v EMU so si v dveh tovrstnih operacijah od ECB izposodile več kot 1.000 milijard evrov. Medbančna posojila so navadno krajše ročnosti, ECB pa je z nestandardnim ukrepom omogočila dolgoročna posojila, ki so za banke bolj zanimiva, saj tudi same pogosto dajejo posojila daljše ročnosti kot za obdobje enega leta, kolikor je bila ročnost posojil pri ECB pred uvedbo nestandardnih ukrepov. ECB je poleg odobritve daljših posojil prav tako znižala kriterije zavarovanj z vrednostnimi papirji. Pred krizo je sprejemala le državne obveznice, v času krize pa je poleg državnih obveznic v zavarovanje sprejemala tudi obveznice podjetij. Tako je bistveno povečala sposobnost bank za najetje dolgoročnih posojil. Prav tako se je s tem ukrepom zelo povečala odvisnost bank EMU od financiranja pri ECB. Pri tem se poraja vprašanje, kako ECB vidi izhod iz te situacije. Zaradi gospodarskih težav in še nedokončane konsolidacije dobrih dela bančnega sektorja EMU obstaja

velika verjetnost, da bo ECB z različnimi nestandardnimi ukrepi še naprej posegala na bančni trg. Prihodnji ukrepi ECB bodo znani najkasneje konec leta 2014, ko zapade prva tranša triletnih posojil.

Prihodnost bančnega sektorja je usmerjena v bančno unijo, ki bo predvidoma zaživela v začetku leta 2014. Bančna unija bo temeljila na mehanizmu skupnega nadzora, evropski jamstveni shemi in na mehanizmu za reševanje bank (sicer pod strogimi pogoji). Učinkovitost prestrukturiranja bančnega sektorja v EMU ni zadostna, kar se kaže v zmanjšanju obsegu kreditiranja in s številnimi težavami, s katerimi se po petih letih krize soočajo mnoge banke. Lahko predvidevamo, da bi bili problemi bančnega sektorja manj razsežni pod strožjim in enotnim nadzorom. Prav tako bi bile banke sposobne učinkoviteje pridobiti svež kapital ter hitreje konsolidirati bilance. Čeprav je bančna unija projekt prihodnosti, bo gotovo pripomogla pri pridobitvi ponovnega zaupanja na trgu že z ustanovitvijo prihodnje leto in bo tako lahko del rešitve velike odvisnosti bank od financiranja pri ECB.

Izzivi slovenskih sistemskih bank

Primerjava dveh največjih bank v Sloveniji z izbranimi sistemskimi bankami v območju EMU nam jasno pokaže razsežnost težav dveh največjih slovenskih bank. Ne zgolj to, da sta se banki soočili z večjimi problemi kot večina preostalih bank, tudi hitrost konsolidacije je potekala počasneje in premalo učinkovito, kar je razsežnost težav le še povečalo. Del težav izhaja iz specifičnosti slovenskega gospodarstva in bančnega poslovanja, saj je bil velik del kreditiranja namenjen za nakup nepremičnin in velikim podjetjem (predvsem gradbenim podjetjem in

finančnim holdingom). Prihod finančne in gospodarske krize je poslabšal poslovanje teh podjetij in povzročil zastoj na nepremičninskem trgu, kar pa je zelo močno prizadelo banke, ki so bile izpostavljene tovrstnim tveganjem. Izkazalo se je, da so bila zavarovanja kreditov neprimerna in da je bilo prisotno izrazito slabo upravljanje s tveganji. Banke so nase prevzemale prevelika tveganja, pričakovale preveč optimistične scenarije in bile izpostavljene pritiskom

Evropska bančna unija bo predvidoma zaživela v začetku prihodnjega leta.

ter vplivu politike.

Vse to se je pokazalo v močnem poslabšanju posojilnega portfelja v času krize, ki se je iz leta v leto z odplačilom dobrih posojil in povečanim številom stečajev in prisilnih poravnjav še poslabševal. Na drugi strani pa se je zmanjšalo kreditiranje in bankam so upadli obrestni prihodki. Banke so zaradi oslabitev in odpisov utrpeli velike izgube iz poslovanja, kar je vplivalo na kapitalsko ustreznost ter povečalo pritiske po dokapitalizaciji.

Zaradi prevladujočega lastniškega deleža države v obeh bankah je dokapitalizacija potekala prepočasi in ni bila izvedena v zadostnem obsegu, kar je posledica pomanjkanja sredstev lastnikov ter političnih napetosti in nepriljubljenosti tovrstnih aktivnosti v javnosti. Banki tako nista bili sposobni počistiti slabega dela

portfelja in hkrati zadostiti kapitalskim zahtevam EBA. Zato sta bili prisiljeni v krčenje bilanc, predvsem v obliki zmanjšanja obsega kreditiranja, kar pa je imelo negativne učinke na gospodarsko rast. Slaba praksa domačega lastništva v času pred krizo in v času krize je jasen znak, da je treba banke privatizirati. Velik izziv slovenskim bankam v prihodnje je prav tako sprememba v politiki kreditiranja. Previsoke obrestne mere v slovenskem bančnem prostoru, ki so približno 2 odstotni točki višje kot v povprečju EU, vplivajo negativno na konkurenčnost našega gospodarstva. Del problema je v slabših bonitetnih ocenah bank, kar jim zvišuje stroške virov, drugi del pa je prakticiranje gibljive obrestne mere v Sloveniji. Pri nizkih vrednostih euribora in visokih fiksnih pasivnih obrestnih merah je pri gibljivi obrestni meri (euribor plus dodana marža) obrestna marža lahko hitro negativna. Ta portfelj prinaša pomemben minus, vsako dodatno znižanje euribora pa bo primanjkljaj še povečalo. Rešitev je v večjem prakticiranju fiksne obrestne mere, morda najprej za kratkoročne posle, nato še za srednjeročne in dolgoročne obrestne mere, saj bodo v tem primeru obresti za posojila v Sloveniji bolj primerljive evropskim. Drug predlog je, da bi stranke v pogodbo o dolgoročnih hipotekarnih posojilih zapisale, da bosta pogodbenika po petih letih ocenila, kje sta z obrestne mero glede na položaj na trgu. Stranki lahko določita tudi npr. meje koridorja, kjer nato pri spremembah zunaj tega koridorja določita za novo petletno obdobje nekaj novega.

Zaradi zahtev evropskih institucij in slabih rezultatov bank je sedaj pravi trenutek, da se opravi konsolidacija in prestrukturiranje slovenskega bančnega sektorja. V prvi vrsti je treba zmanjšati tržni delež največje banke in s tem sistemsko tveganje, ki

jo ta nevarnost prinaša. Prav tako je treba konsolidirati slovenske banke, predvsem največje tri. Pomemben del konsolidacije bo opravljen s pomočjo Družbe za upravljanje slabih terjatev oz. t. i. slabe banke, ki bo nase prevzela slabe terjatve bank v zameno za državne obveznice in tako počistila slab portfelj bank. Cena prenosa terjatev bo predvidoma izvedena po realni, torej tržni ceni, ki je velikokrat nižja od knjigovodske vrednosti, zato bodo banke po prenosu potrebovale dodatni kapital. Po čiščenju portfelja in dodatnem kapitalu in ob sočasni konsolidaciji realnega sektorja bodo banke spet zmožne kreditirati gospodarstvo ter tako potegniti Slovenijo iz krize. Za manjše banke bo prav tako nujno združevanje z namenom znižati stroške in postati uspešnejši ter konkurenčnejši. Zadnji in verjetno najpomembnejši korak prestrukturiranja je privatiza-

cija bank, saj se je izkazalo, da je država kot prevladujoči lastnik dveh največjih bank izrazito posegala v upravljanje banke. Banke so zaradi slabega korporativnega upravljanja omogočile tolikšno zadolženost realnega sektorja ter s slabim upravljanjem s tveganji povzročile velike izgube v bančnem sistemu, katerega sanacija finančno in moralno zelo vpliva na državo kot celoto. Prodaja bank je edina garancija, da se tovrstne težave v tolikšnem obsegu in vplivu na državni proračun ne bodo več ponovile. S privatizacijo največjih slovenskih bank bo omogočeno učinkovito korporativno upravljanje bank v prihodnje.

LITERATURA IN VIRI / REFERENCES:

Ahrend, R. in A. Goujard (2012) *International Capital Mobility and Financial Fragility – Part 1. Drivers of Systemic Banking Crises: The Role of Bank-Balance-Sheet Contagion and Financial Account Structure*. OECD, Economics Department Working Papers, No. 902, OECD Publishing.

Brnnermeier, M. K., G. Dong in D. Palia (2012) *Banks' Non-Interest Income and Systemic Risk*. Princeton University.

Demirgüç-Kunt, A. in H. Huizinga (2010) *Are Banks Too Big To Fail or Too Big To Save? International Evidence From Equity Prices and CDS Spreads*. European Banking Center Discussion Paper No. 2010-15.

EK (2012) *Poročilo komisije – Dopolnitev statističnega pregleda državnih pomoči za leto 2012. Poročilo o državnih pomočeh, ki so jih dodelile države članice EU*. Evropska Komisija, Bruselj.

Liikanen, E. et al. (2012) *High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector*. Final Report, Bruselj.

Tintchev, K. (2013) *Connected to Whom? International Interbank Borrowing During the Global Crisis*. IMF Working Paper 13/14, Monetary and Capital Markets Department, International Monetary Fund.

Valencia, F. (2008) *Banks' Precautionary Capital and Credit Crunches*. IMF Working Paper 08/248, Western Hemisphere Department, International Monetary Fund.

Zhou, J., V. Rutledge, W. Bossu, M. Dobler, N. Jassaud in M. Moore (2012) *From Bail-out to Bail-in: Mandatory Debt Restructuring of Systemic Financial Institutions*. IMF Staff Discussion Note 12/03, Monetary and Capital Market Department and Legal Department, International Monetary Fund.